

Technická univerzita v Liberci

Fakulta umění a architektury

Katedra Environmental designu

Bakalářská práce

Připomenutí památky Václava Havla

Vypracovala:

Markéta Maštrlová

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. A. Leona Matějková

Studijní program:

D8208 Design

Studijní obor:

Design prostředí

Rok:

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu.

15. května 2012

.....

vlastnoruční podpis studenta

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. A. Leoně Matějkové a asistentovi Mgr. A. Jiřímu Jindřichovi za pomoc, cenné rady a připomínky při vedení práce.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá konceptuálním návrhem reagujícím na aktuálně řešené téma připomenutí památky Václava Havla, konkrétně nakládáním s jeho jménem.

Klíčová slova: Václav Havel, Šitkovská věž, památka, uctění, připomenutí, pozorovatelná

Obsah

Seznam obrázků	6
1. Úvod.....	7
1.1 Výběr tématu	7
1.2 Přesné znění tématu	7
1.3 Postup popisu psaní projektu.....	7
2. Kdo byl Václav Havel?	8
3. Analýza I.	11
3.1 Rozloučení.....	11
3.2 Reakce lidí.....	12
3.3 Nakládání se jménem Václava Havla	12
4. Rozhodnutí	14
5. Analýza II.....	15
5.1 Pojmenovávání	15
5.2 Osobní jméno- osobní značka	16
6. Vývoj mého konceptu pro nakládání se jménem	17
7. Představení vybraného místa.....	18
7.1 Tajemství Šitkovské věže.....	18
7.2 Sledování.....	18
7.2.1 StB.....	18
7.2.2 Správa sledování	18
7.2.3 Postup sledování	19
7.2.4 Sledování Václava Havla	20
8. Výsledná myšlenka + návrh řešení.....	22
8.1 Název	22
8.2 Vstup do věže	22
8.3 Výstup do pozorovatelny	23

8.4 Pozorovací místnost	24
8.5 Pozorovací okno	24
8.6 Pohled na Havlův dům.....	24
9. Seznam použité literatury a pramenů.....	26
Obrazová část - vizualizace	

Seznam obrázků

Obr. 1 Příklad návrhu na sledování Vladimíra Třešňáka	20
Obr. 2 Příklad záznamu ze sledování Václava Havla.....	21
Obr. 3 Vodárenská věž v roce 1898	23

1. Úvod

1.1 Výběr tématu

Připomenutí památky Václava Havla jsem si jako téma své bakalářské práce vybrala z několika důvodů.

V období, kdy jsem nad výběrem začala více přemýšlet, zasáhla mne i celý svět zpráva o úmrtí Václava Havla. Byl pro mě velmi váženou osobností, která svým životem oslovila mnoho lidí u nás i v zahraničí. Ihned po mediálním zveřejnění této informace se začaly množit otázky a postupem času návrhy, jakým způsobem jeho osobu připomenout a uctít jeho památku.

Stalo se z toho velmi aktuální a diskutované téma. Právě aktuálnost a široký zájem veřejnosti, následné reakce a nakládání s tímto velmi citlivým tématem mě vedly k zamyšlení a následnému impulzu reagovat.

Obor, který studuji - Environmental design, mě učí v řešených situacích hledat podstatné a zatím neobjevené či pomíjené souvislosti. Uvědomění si této skutečnosti bylo také jedním z důvodů, proč jsem v aktuální, již masově řešené situaci viděla potenciál.

1.2 Přesné znění tématu

Formulaci tématu- Připomenutí památky Václava Havla- jsem volila záměrně, co nejobecněji. Nechtěla jsem si předem bez podrobné analýzy potřebných faktorů budovat mantinely, které by mi později bezdůvodně určovaly, že výsledná forma má být například sochou, pomníkem, vzpomínkovou akcí atd. Hledání výsledné formy naopak považuji za důležitou část vývoje projektu.

1.3 Postup popisu psaní projektu

Výsledkem mé bakalářské práce je nalezení místa vhodného k pojmenování po Václavu Havlovi a jeho následné zpracování. Za stejně důležitý však považuji celý tvůrčí proces, kterým prošla. Od prvotního prozkoumávání různých faktorů, které se mi později staly odrazovými můstky pro další kroky, přes vývoj mé vlastní myšlenky, až po vyústění do výsledného řešení.

2. Kdo byl Václav Havel?

Václav Havel byl spisovatel, dramatik, nepřítel komunistického režimu, vůdčí osobnost politického převratu v listopadu 1989, poslední prezident Československa a první prezident České republiky.

Narodil se 5. října 1936 v Praze do rodiny úzce spjaté s politickým a kulturním děním 20. až 40. let. Díky rodinnému původu mu nebylo umožněno po ukončení základní školy dále studovat. Vyučil se v oboru chemický laborant a maturitu získal na večerním gymnáziu, kam také docházel. Ze stejných kádrových důvodů nebyl přijat na VŠ humanitního zaměření, rozhodl se tedy pro Ekonomickou fakultu ČVUT, kterou ale po dvou letech opustil. Později dálkově vystudoval dramaturgii na Divadelní fakultě AMU.

Ve svých dvaceti letech se seznámil s Olgou Šplíchalovou. Po osmileté známosti se v roce 1964 vzali.

Již v té době aktivně přispíval do literárních časopisů Květen, Tvář a Sešity. Nejprve pracoval jako jevištní technik v Divadle ABC a od roku 1960 pak v Divadle Na Zábřadlích. Zde začali později uvádět i jeho hry, zaměřené proti soudobé situaci ve společnosti.

Na 4. sjezdu československých spisovatelů pronesl Havel jeden z projevů kritiky monopolu KSČ. Stal se členem Klubu angažovaných nestraníků a předsedou Klubu nezávislých spisovatelů.

Aktivně vystupoval různými formami proti komunistickému režimu i po potlačení Pražského jara vpádem vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968.

V této době již nesměl vykonávat své povolání, pracoval tedy jako dělník v Trutnovském pivovaru, a současně přispíval do samizdatových Lidových novin.

Ve své protirežimní angažovanosti pokračoval v roce 1975 otevřeným dopisem prezidentu Husákovi. O dva roky později se vrcholem jeho činnosti stalo vydání Charty 77. Stal se společně s Janem Patočkou a Jiřím Hájkem jedním z prvních mluvčích této politické iniciativy, která se domáhala dodržování základních práv a svobod v Československu. V roce 1979 spoluzaložil Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných tzv. VONS.

Za zmíněné aktivity byl zatčen a na 4,5 roku vzat do vazby. Po předčasném propuštění (ze zdravotních důvodů) v roce 1983 se však své disidentské činnosti nevzdal.

V této době nemohl Václav Havel v Československu publikovat své texty, o jejich vydávání se staralo německé nakladatelství Rowohlt se sídlem v Hamburku.

Ve druhé polovině osmdesátých let byl ještě dvakrát uvězněn, naposledy v roce 1989. Pro masovou nespokojenost lidí se v té době schylovalo ke střetu se státní mocí. Byla napsána nová petice "Několik vět", pod kterou se podepsaly desetitisíce občanů.

Manifestace studentů 17. listopadu 1989, která byla tvrdě potlačena policejním zásahem na Národní třídě v Praze, odstartovala shon událostí, které vedly k pádu komunistického režimu.

Vzniklo občanské hnutí tzv. Občanské fórum, jemuž byl Václav Havel ustanoven vůdcem. Jako kandidát OF byl 29. prosince ještě tehdejší Federálním shromážděním zvolen prezidentem Československa. Slíbil, že dovede zemi ke svobodným volbám, což se stalo v létě následujícího roku.

5. července 1990 začalo Havlovi jeho druhé funkční období v úřadu prezidenta republiky. Během něho však narůstaly rozpory mezi českou a slovenskou politickou reprezentací v názorech na budoucí uspořádání. Rozkol vedl k tomu, že Havel nezískal ve volbách 1992 dostatek hlasů. Byl požádán o setrvání ve funkci do volby nového prezidenta, to však odmítl. Složil mandát s tím, že již nemůže nadále plnit závazky ze slibu věrnosti federativní republice. Na několik měsíců se stáhl do ústraní. Až do voleb 26. ledna 1993, kdy byl zvolen prvním českým prezidentem.

V lednu 1996 po těžké nemoci zemřela manželka Olga.

V tom samém roce těžce onemocněl i prezident. Musel se podrobit radikálnímu lékařskému zákroku, při němž mu byla odejmuta část plíce. Dýchací problémy ho však poté doprovázely po zbytek života.

Po propuštění z nemocnice se Havel podruhé oženil s herečkou Dagmar Veškrnovou. V lednu 1998 byl zvolen do svého posledního funkčního období. Prezidentský mandát mu vypršel 2. února 2003.¹

Po odchodu z Hradu se vrátil k divadlu, literatuře a dokonce se setkal i s filmovou režii. Po zbytek života veřejně podporoval pronásledované a vězněné obránce lidských a občanských práv a různé nevládní a nezávislé organizace. Úzce spolupracoval s nadacemi Forum 2000, Vize 97 a Člověk v tísni.²

Pro mnoho lidí zůstal určitou ikonou boje za svobodu a demokracii, opakovaně byl navržen na Nobelovu cenu míru, obdržel řadu státních vyznamenání, mezinárodních cen a čestných doktorátů.

3. Analýza I.

V první fázi analýzy popisují faktory, které se mi po prozkoumání staly odrazovými můstky k dalšímu vývoji a které mne dovedly k rozhodnutí jakým směrem dále v práci pokračovat.

3.1 Rozloučení

Václav Havel zemřel ve věku 75 let v neděli 18. prosince 2011 ráno, ve spánku, po dlouhodobých zdravotních problémech. Po zveřejnění této informace se již v podvečer začali lidé spontánně scházet ve všech městech, aby si připomněli jeho památku např. zapálením svíčky. Na výzvu arcibiskupa Dominika Duky se v den úmrtí rozezněly zvony po celé České republice. V dalších dnech se pro veřejnost zpřístupnily kondolenční knihy a v prostorách budovy bývalého kostela svaté Anny nyní zvaného Pražská křižovatka byla vystavena rakev s ostatky, kde se jí poklonily tisíce lidí. 21. prosince 2011 vyhlásila vláda České republiky třídní státní smutek. Téhož dne byla rakev s ostatky přemístěna z Pražské křižovatky do Vladislavského sálu Pražského hradu. Přesun doprovázel smuteční průvod, kterého se zúčastnilo přes deset tisíc lidí. V poslední fázi průvodu byla rakev přeložena na lafetu houfnice taženou šesti černými kladrubskými vraníky a jako bývalému vrchnímu veliteli vojsk složila Václavu Havlovi hold Armáda České republiky. Květiny, které lidé přinesly k rakvi, byly na přelomu roku převezeny na lodích do Děčína, kde se vypustily do Labe směrem k Severnímu moři. 23. prosince 2011 se konal od 12 hodin státní pohřeb v katedrále svatého Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě, kterého se zúčastnili hosté z celého světa. Po skončení obřadu v katedrále svatého Víta byla rakev s ostatky převezena do Strašnického krematoria, kde proběhl soukromý obřad a následné zpopelnění. Večer uspořádali „přátelé Václava Havla“ multikulturní akci Pocta Václavu Havlovi, která probíhala ve všech prostorách paláce Lucerna v Praze. Urna s popelem Václava Havla byla 4. ledna 2012 uložena do rodinné hrobky na Vinohradském hřbitově vedle urny jeho první manželky Olgy Havlové a ostatků jeho rodičů.

1. února 2012 poslanci ocenili exprezidenta zvláštním zákonem. V něm stojí: Václav Havel se zasloužil o svobodu a demokracii.³

3.2 Reakce lidí

Vedle oficiálního rozloučení, kterého se zúčastnily tisíce lidí, se začaly objevovat i individuální iniciativy. Lidé ihned přicházeli s vlastními nápady jak památku Václava Havla připomenout a uctít.

Celá situace však, začala připomínat jakousi „lavinu pokusů“ co nejdříve a v co největší míře ocenit a připomenout význam této osobnosti.

Tyto iniciativy na mě zprvu působily jako emocemi vyvolaná rozhodnutí. Později ve mně budily dojem laciných gest, v některých případech se zdálo, že se již jedná spíše o získání určité přízně a pozornosti bez ohledu na věc samotnou.

Celá situace byla ještě podpořena médii, kde byl Václav Havel po dlouhou dobu tématem číslo jedna.

Vzhledem k tomu jakou byl Václav Havel známou, váženou a uznávanou osobností jsou reakce lidí přirozené. Mělo by se s nimi však nakládat s větší rozvahou.

S nejčastější iniciativou začala přicházet postupně různá města. Chtěla použít jméno Václava Havla k přejmenování nějakého veřejného prostoru.

3.3 Nakládání se jménem Václava Havla

První návrhy na přejmenování veřejného prostoru po Václavu Havlovi se začaly objevovat již 19.12.2011 den po jeho smrti.

Z dat poskytnutých Knihovnou Václava Havla, která informace o nakládání s jeho jménem neoficiálně shromažďuje, vyplývá, že ke květnu 2012 již nesou jeho jméno:

Bývalá ul. Fučíkova v Kadani a ul. Kuželova v Roztokách u Prahy. Dále pak Základní škola v Poděbradech a Park v Litoměřicích.

Mezi již odsouhlasené návrhy čekající na realizaci patří Ruzyňské letiště v Praze a náměstí Svobody v Hradci Králové.

Další návrhy jsou zatím v jednání. Jde o ulici v Karlových Varech a České Skalici, most v Mělníku a park či divadlo v Plzni.

Některá města o přejmenování hovoří. Konkrétní místo, či vhodný objekt však zatím nevybraly. V tomto případě jde o Bílinu, Kladno, Nový Bor, Ústí nad Labem a Olomouc.

Iniciativy tohoto typu přicházejí i ze zahraničí. Jméno Václava Havla již nese jedna z nových budov Evropského parlamentu ve Štrasburku a ulice v polském Gdaňsku, na nové jméno čeká ulice v Opole, Bolotné náměstí v Moskvě a vznikající knihovna na severu Paříže.

Nejedná se vždy jen o veřejná místa, pojmenováno již bylo i několik cen. Objevila se dokonce zpráva o asteroidu, který byl nazván „Ferdinandvanek“, podle hlavní postavy z hry Audience. Jde o zástupné pojmenování, neboť po žádném politikovi nemůže být dle mezinárodních pravidel asteroid nazván.⁴

Návrhy lidí a měst pojmenovávat cokoli po bývalém prezidentovi mě zaskočily nejen svou kvantitou, rychlostí s jakou přicházely na svět, ale i samotným zdůvodněním a podněty, které lidi k vybrání právě onoho místa vedly.

Například starosta Litoměřic Ladislav Chlupáč jako důvod pro pojmenování místního parku uvádí: *„Jde o krásné zákoutí, lidmi hojně využívané, navíc nacházející se v historické části města. Domníváme se proto, že je důstojným místem, které může nést jméno tak významné osobnosti našich novodobých dějin.“*⁵

Starosta Mělníku, kde má být po Václavu Havlovi pojmenován most, říká, že mezi Václavem Havlem a novým mostem je jistá symbolika. *„Most, který spojuje pravý a levý břeh řeky, spojuje při pohledu do mapy východ a západ. A právě Václav Havel se snažil bořit mosty mezi Východem a Západem.“*⁶

Primátor Hradce Králové MUDr. Zdeněk Fink: *„Mně osobně by se líbilo, kdyby se náměstí Svobody, které má název symbolizující činnost a život Václava Havla, přejmenovalo na jeho náměstí.“*⁷

Sama sebe jsem se ptala. Jak se například taková důstojnost daného místa pozná a hodnotí? Je opravdu vhodné přirovnávat mosty „spojující při pohledu do mapy východ a západ“ po osobnosti, která za dob totality veřejně sympatizovala se západní politikou?

4. Rozhodnutí

Od začátku jsem předpokládala, že můj prostor zde bude v uchopení, reakci a zabýváním se některou z již probíhajících iniciativ. Prvotní analýza mi tuto myšlenku potvrdila.

Způsobů „vyjádření úcty“ Václavu Havlovi se objevilo opravdu mnoho.

Absurdnost nakládání s jeho jménem mne ale dovedla k rozhodnutí blíže se zabývat právě touto aktivitou. Pokusila jsem se rozluštit, co k těmto krokům veřejnost vede a zkusila najít jiný klíč k nakládání s jeho jménem.

5. Analýza II.

V druhé části analýzy popisují oblasti, které mne zajímaly po rozhodnutí dále se zabývat iniciativou pojmenovávání veřejného prostoru po Václavu Havlovi.

5.1 Pojmenovávání

V průběhu celé historie se setkáváme s využíváním jmen významných osobností pro pojmenovávání veřejného prostoru.

Urbanonyma, tedy souhrnný název pro jména objektů, ulic, náměstí, veřejných prostranství, ale i významných místností, tratí, zastávek apod., mají funkci **identifikační, orientační, kulturní a politickou**.

Neexistují žádné oficiální směrnice a pravidla, které by tvorbu urbanonym jednoznačně určovaly, podněcovaly a řídily.

Motivace pro vznik názvu určitého veřejného prostoru jsou různé, lze je ale zhruba rozdělit na tyto skupiny:

- Názvy podle směru komunikace
- Názvy podle polohy komunikace
- Názvy podle významné osobnosti
- Názvy podle obyvatel ulice
- Urbanonyma z pomístních jmen
- Názvy podle významné události, podle armád, organizací a národností

Názvy vycházející z reality mají sklon k dlouhodobému tradování a zkamenění (ulice K Mlékárně, ulice Lanovská ap.). Naopak jména odrážející ideologickou atmosféru společnosti, mezi které pojmenovávání po významných osobnostech bezpochyby patří, mají sklon k prudkým změnám (nám. Kl. Gottwalda — dříve Masarykovo nám.).⁸

Tak jako se při zásadních politických převratech bourají sochy a odstraňují odkazy na padlý režim, přejmenovává se veřejný prostor. Tzv. „Jazykové památníky“ slouží ve veřejném prostoru i jako významný nástroj šíření ideologie.

I v dnešní době se společnost prostřednictvím pojmenovávání prostoru snaží veřejně poukázat k jakým osobnostem a odkazům se hlásí.

5.2 Osobní jméno- osobní značka

Osobní jméno je prvek, který nás odlišuje určitým způsobem od ostatních, zastává individualizační funkci. Je součástí naší identity.

Člověk celým svým životem buduje svému jménu určitou pověst.

Při pročitání článků a zhlížení reportáží o pojmenovávání míst po Václavu Havlovi se mi v myšlenkách zrodila určitá paralela osobního jména s „obchodní značkou“. Tak jako „obchodní značka“ udává hodnotu a pověst kvalita nabízených výrobků, jménu tuto hodnotu a pověst určuje životní příběh původního nositele.

Domnívám se, že probíhající aktivity spojené se jménem Václava Havla slouží z části i pro zviditelnění tvůrců nápadu a místa, které se pro tento čin vybere jako vhodné. Lidé využívají „značky“ vybudované Václavem Havlem pro sdělení světu, že právě oni se ztotožňují s myšlenkami a životem této osobnosti. Jak jsem již zmiňovala, působí to na mne jako úsilí o získání určité přízně a pozornosti, bez ohledu na věc samotnou.

I v debatě k pojmenování letiště po Havlovi pražský primátor Bohuslav Svoboda (ODS) řekl:

„Je to věc, která bude světu jednoznačně ukazovat význam Václava Havla a Prahu velmi zviditelní“.⁹

6. Vývoj mého konceptu pro nakládání se jménem

Zmiňovaná paralela osobního jména a značky, velikost, známost a dobře vybudovaná pověst Václava Havla u nás i po celém světě a již probíhající iniciativy mě inspirovaly k nápadu jména záměrně a neskrytě využít. Využít pro dobrou věc.

Nehledala jsem pro pojmenování místo co nejdůstojnější, ale naopak. Rozhodla se ho přiřadit místu s nějakým problémem, kterému zviditelnění a zájem pomůže.

U Václava Havla mi tento způsob nakládání s jeho „značkou“ pomocí které jsem se rozhodla upozornit na vybraný problém, připadal vhodný i symbolický. On sám patřil k lidem, kteří se upozorňování na problémy nebáli ani v nepříliš jednoduchých dobách.

Zdá se, že Havel léčí a pomáhá i po smrti.

Má původní vize prošla během procesu hledání místa určitým vývojem.

V začátcích mé představy a úsilí směřovaly k nalezení prostoru s nějakým „fyzickým“ problémem, kterému by přiřazení jména Václava Havla pomohlo k nápravě viditelné. Měla jsem představu, že přejmenování způsobí tzv. efekt motýlích křídel- myšlenka, „*že i něco tak malého, jako třepetání motýlích křídel, může v konečném důsledku vyvolat tajfun třeba i někde na druhé polovině světa*“. ¹⁰

Přejmenováním by se problém začal „léčit“.

Pozdějším objevením Šítkovské věže pro mne celá myšlenka dostala o trochu jiný rozměr. Uvědomila jsem si její možný hlubší potenciál. Místo Šítkovská věž, které jsem posléze pro pojmenování vybrala, nemá problém fyzický, avšak morální.

7. Představení vybraného místa

Šítkovská věž, dříve sloužící jako vodárenská, je 47 m vysoká věž, stojící dnes v bezprostřední blízkosti galerie Mánes na Masarykově nábřeží.¹¹

7.1 Tajemství Šítkovské věže

Díky své poloze v blízkosti bydliště Václava Havla, nasměrování oken a výšce se stala politické policii minulého režimu dokonalým místem pro úkryt ke skrytým praktikám, které si dnes právem zaslouží odsouzení.

STB si zde vybudovala pozorovatelnu, z níž po dobu několika let tajně mapovala pohyb Václava Havla před domem jeho rodiny na blízkém Rašínově nábřeží a v okolí.

7.2 Sledování

Tajná kontrola, sledování, zasahování do soukromí a získávání informací o osobách tehdejšímu režimu nepohodlných, byly běžně využívané praktiky STB.

7.2.1 StB

Státní bezpečnost byla tajná politická policie.

Vznikla v roce 1945 jako součást poválečného policejního aparátu - Sboru národní bezpečnosti. Od roku 1948 ji ovládala KSČ. Od té doby patřila k hlavním oporám komunistického režimu, stala se jeho mocenským nástrojem a chránila ho až do jeho zhroucení.

Existence Státní bezpečnosti byla utajena a oficiálně byla definována jako součást Sboru národní bezpečnosti. Nikde se konkrétně neuvádělo její poslání a z jakých složek útvarů se skládá. Byla řízena jen rozkazy a nařízeními ministra vnitra.

7.2.2 Správa sledování

Jedním z útvarů československé komunistické politické policie, Státní bezpečnosti, byla tzv. „Správa sledování“.

Její začátky můžeme datovat k 1. březnu 1948, kdy vznikl v počtu 14 mužů první zárodek útvaru specializovaného na sledování osob.

Za celou dobu své činnosti prošla rozsáhlým organizačním vývojem a téměř po celou dobu své existence se skrývala pod názvem VII. Správa ministerstva vnitra anebo IV. Správa federálního ministerstva vnitra.

V roce 1951 byla dokonce zřízena speciální škola Státní bezpečnosti, která připravovala instruktory budoucího školení v oboru sledování. Ti se učili teorii i praxi sledování, pořizovat fotodokumentaci, odhalovat identitu osob a řídit spolupracovníky.

Jeho poslední nástupkyně- Správa sledování (IV. Správa Sboru národní bezpečnosti) v síle 795 příslušníků Stb byla krátce před svým zrušením v roce 1989 schopna sledovat 523 československých i jiných státních příslušníků a také celou řadu statických objektů, včetně dvanácti zastupitelských úřadů.¹²

7.2.3 Postup sledování

Sledování bylo podle platných směrnic druhem kontrarozvědné činnosti. Činnost spočívala v získávání informací o osobách, věcech, objektech a prostorách, nepohodlných komunistickému režimu, jež byly předmětem zájmů určených útvarů politické policie.

Správa sledování zahajovala akci na základě podání žádosti. Útvary předložily „Návrh na sledování“, na základě kterého byla akce přidělena vhodnému odboru sledování.

Vlastnímu sledování pak předcházelo vypracování podrobného plánu.

Ten obsahoval krycí jméno akce, krycí jméno sledované osoby a její osobní údaje, popis okolí bydliště a dalších míst, kde se objekt (tak byla nazývána sledovaná osoba) často pohyboval. Dále plán obsahoval návrh na organizaci sledování. Tj. návrh na počet a rozmístění sledovačů, služebních vozů, potřebné techniky a případné zřízení statického opěrného bodu tzv. pozorovatelný.

Po schválení plánu byla sestavena konkrétní sledovací skupina, kterou vedl náčelník sledovací akce. Na sledování jednoho objektu se obvykle podílelo několik skupin s potřebným vybavením, zpravidla o třech až pěti podrobně instruovaných členech.

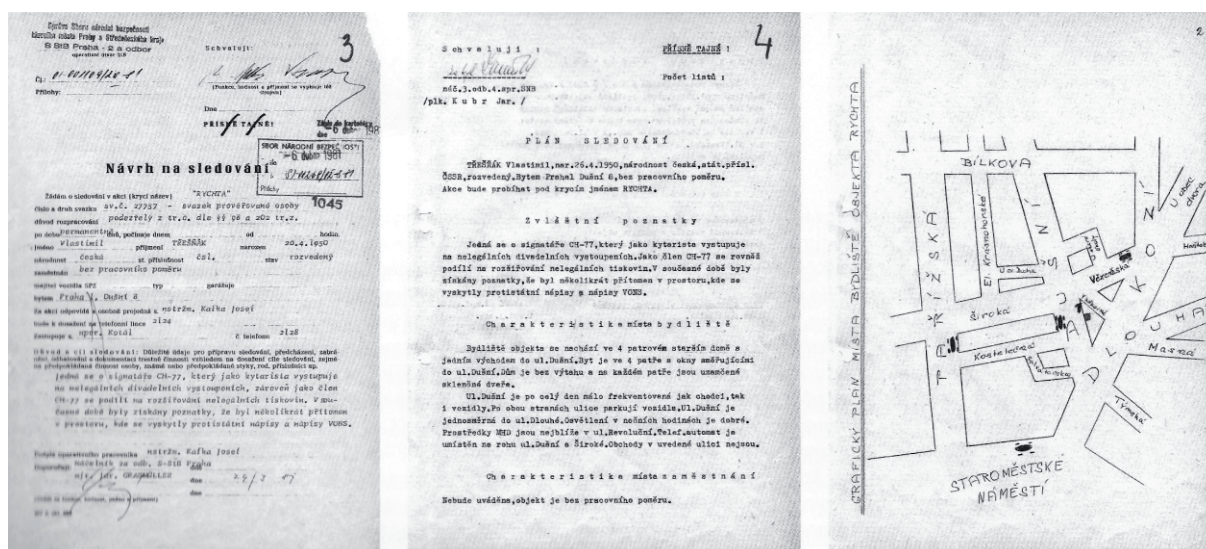
Sledování bylo prováděno utajeně, sledovači se v průběhu střídali v závislosti na délce trvání akce a místních podmínkách.

Po skončení směny byla náčelníkem sledovací akce vypracovaná svodka. Ve svodce se soustřeďovaly informace o chování, vzhledu, stycích s dalšími osobami, adresách

navštívených míst apod. Ke každé sledovací akci byla pořizována rovněž fotodokumentace. Po skončení sledovací akce byly materiály seřazeny a spojeny do svazku sledování.

Vedle tajného sledování se ve vyjímečných případech provádělo i tzv. sledování demonstrativní, kdy byly osoby záměrně sledovány tak, aby o tom věděly. Cílem bylo sledovaného znejistit, způsobit mu strach a vyprovokovat ho k činům, kterých by se jinak nedopustil.

Svazky sledování zachycují unikátní materiál, o kterém v době pořizování nikdo nepředpokládal, že bude kdy zpřístupněn. Nyní nám zprostředkovává skutečný obraz nedávné minulosti, na který dnes mnozí rádi zapomínají.¹²

Obr. 1 Příklad návrhu na sledování Vladimíra Třešňáka

Zdroj: Archiv bezpečnostních složek, Praha objektivem tajné policie. Vydání první. Vydal ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 287s. ISBN 978-80-87211-11-3

7.2.4 Sledování Václava Havla

O Václava Havla se státní tajná policie začala zajímat v 60. letech díky jeho stykům s lidmi ze Západu a kulturní a společenské protirežimní angažovanosti. V té době mu již odposlouchávali telefon a kontrolovali poštu.

První fáze intenzivního sledování probíhala mezi roky 1965-1968.

Začátkem roku 1969 mu bylo do bytu nainstalováno odposlouchávací zařízení. Po osmi letech po nasazení první štenice instalovala StB v Havlově bytě druhý mikrofon.

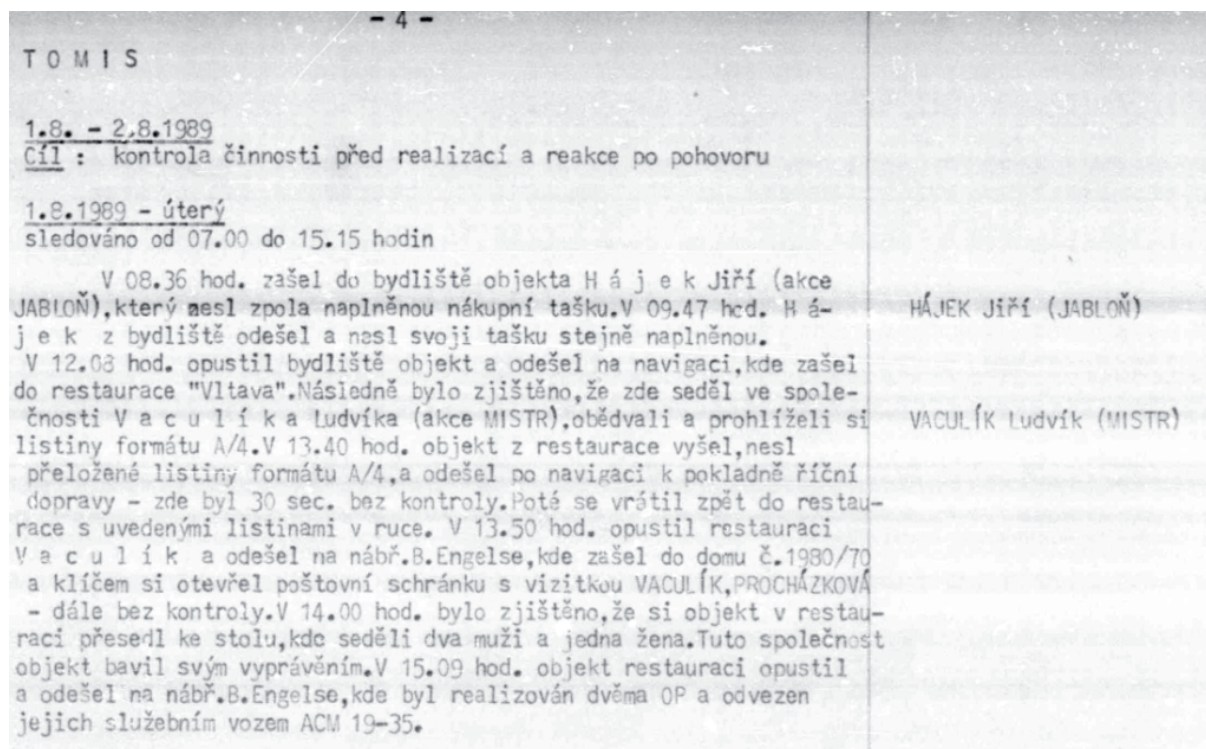
Zájem o Václava Havla ještě zesílil v roce 1977 po vydání Charty 77. V tomto roce byla v Šítkovské věži pro účely jeho sledování vybudovaná pozorovatelná umožňující 24 hodinové skryté sledování objektu. Agenti se zde vyskytovali vždy ve dvojici. Do věže neměl v tu dobu krom agentů nikdo jiný přístup. Poslední opustil toto místo až po revoluci, v březnu 1990.

Skryté pozorování však nebylo vše. Havel byl sledován i tzv. demonstrativním způsobem. Na jeho chatě na Hrádečku pravidelně parkovalo auto VB s hlídkou, později si v blízkosti postavili i sledovací chatku.

V určité době byl sledován takřka na každém kroku.¹³

Václav Havel byl STB veden jako objekt pod krycími jmény Tomis, Tomis 3 a Flak 1. Jeho složky se nedochovaly celé, avšak část sledovacích záznamů existuje.

Tyto záznamy jsem prostudovala v Archívu bezpečnostních složek, kde mi byly materiály v elektronické podobě poskytnuty.

Obr. 2 Příklad záznamu ze sledování Václava Havla

Zdroj: Archív bezpečnostních složek

8. Výsledná myšlenka + návrh řešení

Připomenutí památky Václava Havla je tedy v přejmenování Šítkovské věže, na rozhlednu Václava Havla. Tímto krokem jsem na místo chtěla upozornit, celou situaci zviditelnit a přilákat pozornost veřejnosti.

Považuji to i za zadostiučinění. Vše dobře skončilo a komunistický režim padl. Díky této skutečnosti mohu dnes na odsouzeníhodné praktiky poukázat a upozornit. Celé se to děje ve jménu osoby tehdy pronásledované a ponižované.

Hlavním cílem práce bylo nalezení vhodného místa k pojmenování. Samotné místo Šítkovské věže a okolí jsem i určitými zásahy v návrhu upravila.

Zde byl řešený prostor definován jasnou linií:

Vstup do věže- výstup k pozorovatelně-pozorovací okno-pohled na Havlův dům.

8.1 Název

Na místo jsem upozornila jménem Václava Havla. Nový název věže je tedy v návrhu Rozhledna Václava Havla.

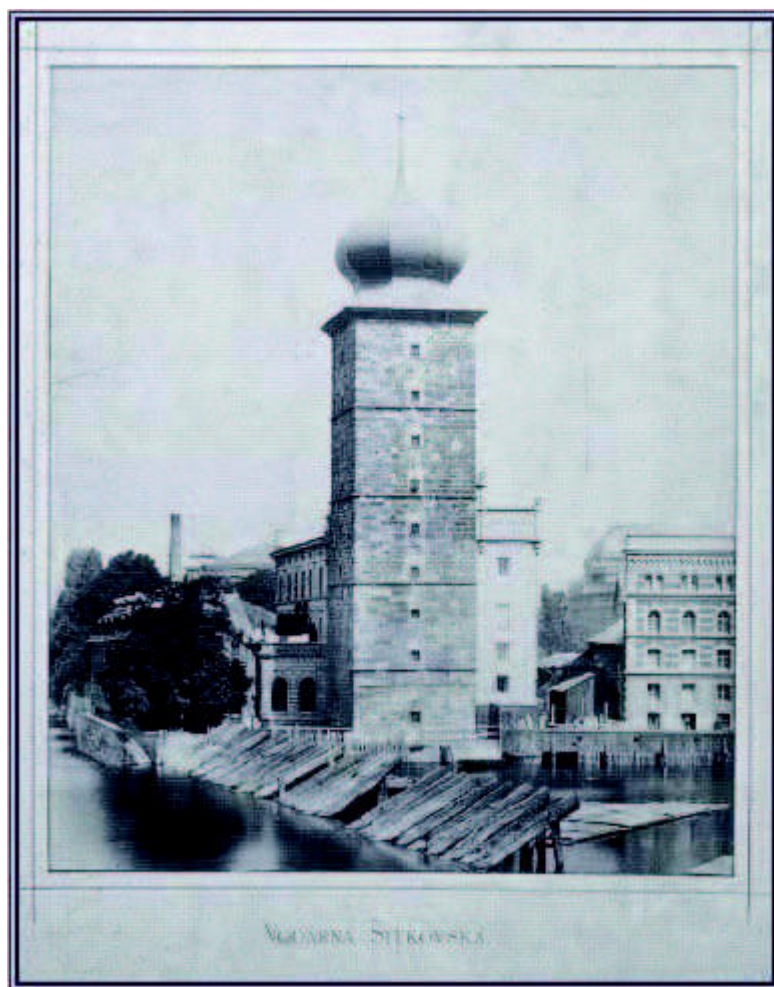
8.2 Vstup do věže

Věž, která byla po mnoho let utajovaným, zavřeným a nepřístupným místem jsem se rozhodla otevřít a dát jasně najevo možnost volného vstupu.

V řešení jsem toho docílila znovuzpřístupněním všech bývalých vstupů do věže.

To znamená ponechání aktuálního severně situovaného vchodu od galerie Mánes přes již existující most a obnovení východního, dříve hlavního vstupu do věže. Ten byl od roku 1927 po zbourání Šítkovských mlýnů uzavřen a nahrazen vchodem od nově přistaveného Mánesu. Přízemí zůstalo v původním neporušeném stavu. U vchodu je kamenné schodiště dochované do úrovně prvního patra.¹⁴

Z přízemí do prvního patra pouze obnovím prostup, od roku 1927 zazděný. K těmto dveřím je aktuální přístup jen z řeky. Tuto variantu ponechávám pro zvědavce na lodkách.

Obr. 3 Vodárenská věž v roce 1898

Zdroj: Jaroslav Jásek, Michal Fiala, Šítkovská vodárna a Karel Mělnický, vydavatelé: Archiv hlavního města Prahy

Pokud by tento vchod chtěl použít někdo z břehu, musí objevit loďku, kterou jsem v návrhu přivázala k původnímu žebříku.

Dveře u obou vstupů budou stále odemčené a otevřené.

8.3 Výstup do pozorovatelny

Ve věži jsem zazdila všechna okna až na jedno v pátém patře, jižně situované, okno pozorovatelny.

V interiéru jsem tímto krokem chtěla docílit pro návštěvníka zvláštní nepříjemné atmosféry, kterou ještě dokreslují všudypřítomní holubi.

Zvenku i zevnitř pak jasného cíle a jediného možného místa rozhledu.

Jsem si vědoma, že tento zásah by v rámci zákona o ochraně památek nebyl povolen. Avšak vzhledem k povaze celého projektu, faktu, že jde o studentskou práci, dovolila jsem si toto řešení zvolit, protože k docílení záměru byl tento postup nejpůsobivější.

8.4 Pozorovací místnost

Pozorovací místnost je umakartová „buňka“ zabudovaná do pátého patra věže. Tuto místnost jsem v návrhu zachovala autentickou, beze změn.

8.5 Pozorovací okno

Okno v pozorovatelně je stěžejní bod a cíl celého místa. Za ním se skrývala tajnost o ponižování osobnosti a krádeži soukromí.

V mém řešení okno nabízí jako jediné místo rozhledny pohled ven. Stejný pohled jakým byl v minulosti sledován Václav Havel.

Na sklo okna jsem umístila, na průhledné folii natisknutý, vybraný arch ze záznamu sledování pořízený StB v této věži, poskytnutý Archivem bezpečnostních složek. Konkrétně se jedná o záznam ze 17. 5. 1989 tedy těsně poté, co byl Václav Havel propuštěn z výkonu trestu.

Jak jsem již uvedla, záznam je natisknutý na průhledné folii. Text je na folii natištěn na několikrát po částech. Pro každou část je použita černá termoreaktivní barva, pokaždé však s jinou aktivační teplotou. Po dosažení aktivační teploty text zprůhlední.

Termoreaktivní barvy jsou barvy, které mění svoji intenzitu nebo odstín při dosažení určité, takzvané aktivační teploty okolí. Dají se namíchat s různými aktivačními teplotami.¹⁵

Vzhledem k obsahu informací, které zde zveřejňuji, jsem zvolenou instalaci zachovala určité napětí, tajemství a interakci mezi divákem a textem. Návštěvník si bude muset počkat, na místo se vrátit, či se spokojit jen s právě odhalenou částí.

8.6 Pohled na Havlův dům

Pohled z okna dnes není přímo totožný s dřívější situací. Mezi věží a domem Václava Havla dnes stojí Tančící dům, který přímý pohled z části zakrývá. Zmíněná stavba je *„prvním dílem světové architektury od revoluce v roce 1989, které bylo realizováno architektem světového*

formátu na území Prahy. Tančící dům vznikl i za výrazného přispění bývalého prezidenta ČR pana Václava Havla. “¹⁶

Tato skutečnost je více než symbolická.

9. Seznam použité literatury a pramenů

- 1, Václav Havel [online]. www.spisovatele.cz [cit.2012-5-10]. Dostupný z <http://www.spisovatele.cz/vaclav-havel>
- 2, Knihovna Václava Havla. 2003 - 2011 [online]. <http://www.vaclavhavel-library.org> [cit.2012-5-10]. Dostupný z <http://www.vaclavhavel-library.org/cs/vaclav-havel/zivotopis/2003>
- 3, Smrt a pohřeb Václava Havla [online]. <http://wiki.aktualne.centrum.cz> [cit.2012-3-16] Dostupný z <http://wiki.aktualne.centrum.cz/vaclav-havel-smrt-prezident-disident-odchazeni/>
- 4, informace poskytnuté Knihovnou Václava Havla
- 5, Litoměřice mají Havlův park, objeví se v něm i exprezidentova busta [online]. usti.idnes.cz [cit.2012-3-19]. Dostupný z http://usti.idnes.cz/litomerice-maji-havluv-park-objevi-se-v-nem-i-exprezidentova-busta-10b-/usti-zpravy.aspx?c=A120126_193208_usti-zpravy_oks
- 6, Mělnický most zatím jméno Václava Havla neponese [online]. melnický.denik.cz [cit.2012-3-18]. Dostupné z http://melnický.denik.cz/zpravy_region/melnicky-most-zatim-jmeno-vaclava-havla-neponese.html
- 7, Události [online]. www.ceskatelevize.cz [cit.2012-2-4]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/211411000101220/obsah/183078-v-cesku-se-uz-objevuje-rada-iniciativ-na-pojmenovani-verejnych-mist-po-vaclavu-havlovi/>
- 8, Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí [online]. nase-rec.ujc.cas.cz [cit.2012-5-6]. Dostupné z http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863#_ftn2
- 9, Kalousek na vládě otevře debatu o pojmenování letiště po Havlovi [online]. www.ceskatelevize.cz [cit.2012-5-6]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/159867-kalousek-na-vlade-otevre-debatu-o-pojmenovani-letiste-po-havlovi/>
- 10, Motýlí efekt [online]. cs.wikipedia.org [cit.2012-5-12]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Mot%C3%BDI%C3%AD_efekt
- 11, Praha stověžatá [online]. stovezata.praha.eu [cit.2012-5-12]. Dostupní z <http://stovezata.praha.eu/sitkovska-vodarenska-vez.html>

12, Archiv bezpečnostních složek, Praha objektivem tajné policie. Vydání první. Vydal ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 287s. ISBN 978-80-87211-11-3

13, Kudy k Havlovi? Cestu pro štěnici hledala StB dírou ve stropě [online]. zpravy.idnes.cz [cit.2012-5-15]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/kudy-k-havlovi-cestu-pro-stenici-hledala-stb-dirou-ve-strope-plq-/domaci.aspx?c=A081008_210227_domaci_sim

14, Jaroslav Jásek, Michal Fiala, Šítkovská vodárenská věž a Karel Mělnický, vydal archiv hlavního města Prahy, 280s. ISBN-80-86852-01-6

15, Termoreaktivní barvy [online]. www.90-60-90.cz/ [cit.2012-5-18]. Dostupné z <http://www.90-60-90.cz/>

16, Tančící dům [online]. [www.celesterestaurant.cz](http://www.celesterestaurant.cz/tancici-dum/) [cit.2012-5-19]. Dostupné z <http://www.celesterestaurant.cz/tancici-dum/>

obrazová část - vizualizace

ekta D u b ě k Alexander (akce
DAKTOR) s manželkou. V 19.10 ho
Aleš (akce TÁBOR) a po 5 minu-
). V 19.56 hodin zašel do bydlíš
hodin opustil bydlíš ě D u b-
o 2 minutách zašel do bydlíš ě
EK). Od této doby postupně začná
očtu asi 120 lidí, z nichž vět-
oděvu a nesla květiny. Mezi
ch a s vlasy upravenými dle mód
sedávalo několik osob, bylo sly-
iku. Postupně do bydlíš ě objekt
vštěvníci toto zase opouštěli.
B a t ě k Rudolf (akce KŘIŽÁK
, herec S m o l j a k Ladislav,
Milena. Do bydlíš ě rovněž zašl
73 (vozidlo používá N o r m a

Slovanský
ostrov

Vltava

Vojtěšská

galerie Mánes

Vltava

Myslíkova

Šítkovská
věž

Náplavní

Masarykovo nábreží

Vltava

Jiráskův most

Jiráskovo
náměstí

Tančící dům

Resslova

Nové město

Rašínovo
nábreží
2000/78

0 5 10 15 20 25m

Slovanský
ostrov

Vltava

Vojtěšská

galerie Mánes

Vltava

Myslíkova

Rozhledna
Václava
Havla

Náplavní

Masarykovo nábreží

Vltava

Jiráskův most

Jiráskovo
náměstí

Tančící dům

Resslova

Nové město

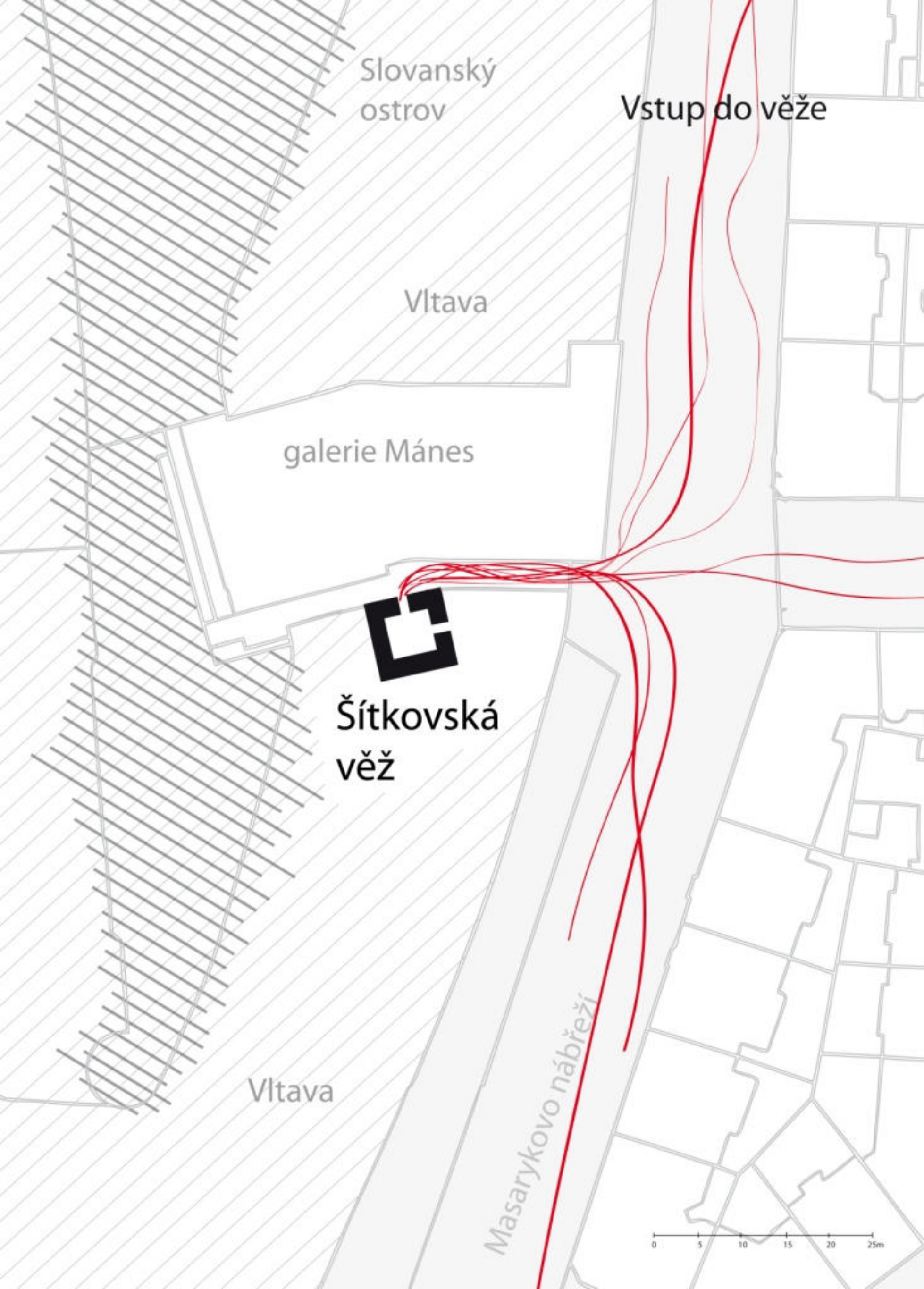
Rašínovo
nábreží
2000/78

0 5 10 15 20 25m

Rozhledna Václava Havla

Slovanský
ostrov

Vstup do věže

Vltava

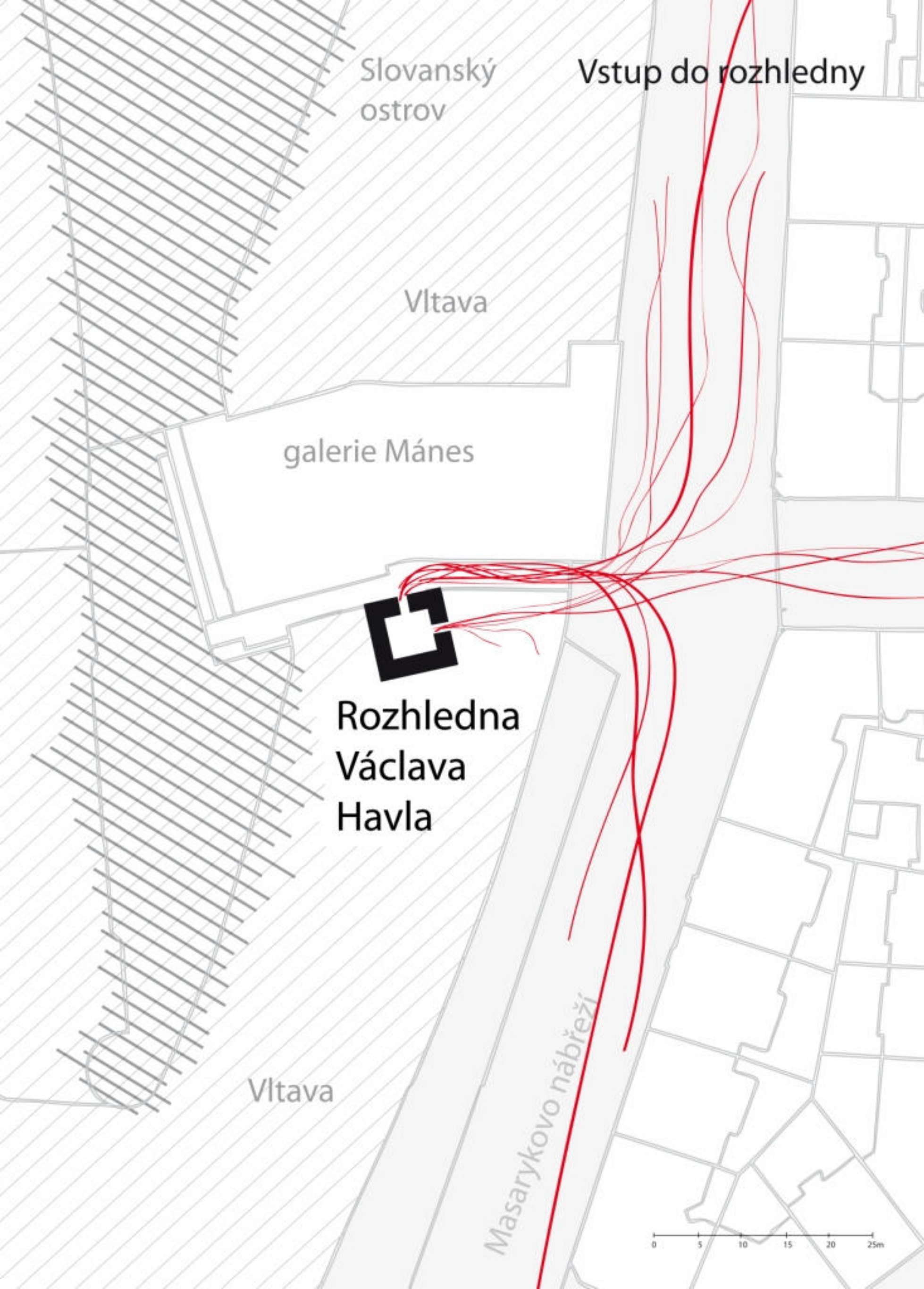
galerie Mánes

Šítkovská
věž

Vltava

Masarykovo nábreží

0 5 10 15 20 25m

Slovanský
ostrov

Vstup do rozhledny

Vltava

galerie Mánes

Rozhledna
Václava
Havla

Vltava

Masarykovo nábřeží

0 5 10 15 20 25m

ponechaný vstup od galerie Mánes

obnovený, dříve hlavní vstup do věže

Výstup do pozorovatelny

zazděná okna

5.patro, pozorovatelna

Pozorovací okno

1989 - středa

odchycení a dokumentace zájmových osob při příchodu do
bydliště objektu
ová no od 12.00 do 01.20 hodin dne 18.5.1989

V 12.40 hodin objekt opustil své bydliště ve společnosti
alky, V o n d r y Alexandra (akce DONAT) a mladé ženy ve věku
8 let. Odešli na navigaci a zašli do restaurace "Paroplavba".
ěji bylo zjištěno, že zde seděli v zadní části restaurace a
c byla v jejich společnosti žena ve věku asi 30 let hovořící
nsky. Celá společnost popíjela víno a vedla živý hovor.

05 hodin přišel k jejich stolu bratr objektu H a v e l Ivan
SÁVA). V 14.43 hodin vyšel z restaurace objekt s manželkou,
bratr Ivan a V o n d r a Alexandr. Odešli k bydlišti objektu,
e V o n d r a manželkou a bratrem zašli
ého bydliště.

54 hodin zašel do bydliště

al a v í k Václav
bydliště zašel
a o budově
adřel (akce DONAT)
a v í k manželkou. Po
n a v í k Jiří (akce RÁČEK).

te bydliště osoby o celkovém počtu
byla oblečena do společenského oděvu
a s několika osob oblečených a s
7. Na balkóně bytu objektu posedávalo
by doprovázeny hrou na
osoby přicházely a
temi to osobami byli
by k Josef (akce KRITIK),
by k Zdeněk a D v o r á k á
muntěná osádka vozu 004 05 -
by k tajemník

akce byl spáčen. Objekt změnil svůj
bydliště objektu v nočních
prilostit.

tené poznatky

1989 - se zúčastnil schůzky pravice v restauraci
akce DYM - KS/21

1989 - byl v 16.45 hodin spatřen objekt jak vyšel od Baráčnic
ke rybníku a pokračoval na Tržiště pod levým okrajem
směrem do ul. Varnéřské. Sám rybníkem Tržiště zastavov
se, v ruce nesi malý diplomatický kufřík.

Alexander (akce
želkou. V 19.10 ho-
a po 5 minu-
zašel do bydliště
bydliště D u b-
do bydliště
postupně zachá-
nichž vět-
. Mezi
dle módy
bylo sly-
objektu
ětelš,
RÍŽÁK),
a H adišlav,
bydliště rovněž zašla
a n
akce